

Poglavlje 25

Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικά I 27

O autoru

Ἡλιόδωρος ὁ Ἐμεσηνός (Heliodor iz Emese) grčki je pisac carskoga razdoblja, čiji se *floruit* datira dvojako, ili oko 250. ili oko 363. Najpouzdaniji podatak o autoru potječe od njega samoga; doznajemo da je bio Feničanin iz Emese, današnjega sirijskog grada Homsa.

Heliodor je Αἰθιοπικά τὰ περὶ Θεαγένην καὶ Χαρίκλειαν (*Etiopske priče o Teagenu i Harikleji*) napisao u tradiciji grčkoga ljubavnog (i pustolovnog) romana. No, po nekim se obilježjima Heliodorove priče mogu povezati i s Herodotom i s Homerom. Heliodora, koji dobro poznaje Egipat, ondje zanimaju stvari slične onima koje je bilježio Herodot: egzotične navike i običaji, neobični podatci, vojna taktika i prirodne znanosti.

O tekstu

Etiopska kraljica Persina zagledala se trudna u sliku gole Andromede. Prenijevši dojam slike na dijete u utrobi, rodila je bjeloputu djevojčicu. U strahu od optužbi da je prevarila supruga, kralja Hidaspa, odlučila je odreći se djeteta. Gimnosofist Sisimitra odveo je djevojčicu u Egipat i predao je pitijskomu svećeniku Hariklu. Iz Egipta je djevojčica, imenom Harikleja, prešla u Delfe i postala Artemidina svećenica. U nju se zaljubio Tesalac Teagen, mladić plemenita podrijetla. No, par je prije sretnoga kraja morao proći kroz razne kušnje, avanture i opasnosti.

Utjecaji žanra grčkoga romana vidljivi su iz teme (ljubav mladoga para na kušnjama) i pojedinih motiva (gusari, otmice, lažna smrt...). No, Heliodor nasljeđuje i Homera, napose u vještini kojom planira ukupnu strukturu zapleta. Poput *Odiseje*, *Etiopske priče* počinju *in medias res*; radnja se zatim vraća u prošlost te od središnje točke postupno i polako kreće do kulminacije. Struktura djela, koja narušava kronološki slijed fabule, smatra se važnom Heliodorovom inovacijom.

Roman je snažno odjeknuo u bizantskoj književnosti te su ga imitirali bizantski grčki autori (Teodor Prodrom napisao je pod Heliodorovim utjecajem roman *Priča o Rodanti i Dosiklu*, Niketa Eugenijan roman o Drosili i Hariklu). Heliodor je ostavio traga i u kasnijoj europskoj književnosti. Navodno su Racineu *Etiopske priče* bila najdraža knjiga, a Cervantes je djelo *Persiles i Sigismunda ili priča sa sjevernih strana* oblikovao prema Heliodorovu romanu.

U odlomku koji čitamo uočljiva je fascinacija grčkoga ljubavnog romana čudesnim i fantastičnim. Etiopski kralj Hidaspa prima čudesne darove sa svih strana svijeta; posljednji mu svoje poklone prinose saveznici Auksomiti, koji mu, među ostalim, daruju neobičnu životinju kameloparda (καμηλοπάραδος je grčka riječ za žirafu).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Heliod. Aethiopica 10.27

δῶρα καὶ οὗτοι προσῆγον, ἄλλα τε καὶ δὴ καὶ ζώου τινὸς εἶδος ἀλλοκότου τε ἅμα καὶ θαυμασίου τὴν φύσιν, μέγεθος μὲν εἰς καμήλου μέτρον ὑψούμενον, χροιάν δὲ καὶ δορὰν παρδάλεως φολίσιν ἀνθηραῖς ἐστιγμένον.

ἦν δὲ αὐτῷ τὰ μὲν ὀπίσθια καὶ μετὰ κενεῶνας χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη, τὰ δὲ ὠμιαῖα καὶ πόδες πρόσθιοι καὶ στέρνα πέρα τοῦ ἀναλόγου τῶν ἄλλων μελῶν ἐξανιστάμενα. λεπτός ὁ αὐχὴν, καὶ ἐκ μεγάλου τοῦ λοιποῦ σώματος εἰς κύκνειον φάρυγγα μηκυνόμενος. ἡ κεφαλὴ τὸ μὲν εἶδος καμηλίζουσα, τὸ δὲ μέγεθος στρουθοῦ Λιβύσσης εἰς διπλάσιον ὀλίγον ὑπερφέρουσα, καὶ ὀφθαλμοὺς

ὑπογεγραμμένους βλοσυρῶς σοβοῦσα. παρήλλακτο καὶ τὸ βάδι-
σμα χερσαίου τε ζώου καὶ ἐνύδρου παντὸς ὑπεναντίως σαλευόμε-
νον, τῶν σκελῶν οὐκ ἐναλλάξ ἑκατέρου καὶ παρὰ μέρος ἐπιβαί-
νοντος, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν τοῖν δυοῖν καὶ ἅμα τῶν ἐν δεξιᾷ, χωρὶς δὲ καὶ
ζυγηδὸν τῶν εὐωνύμων σὺν ἑκατέρᾳ τῇ ἐπαιωρουμένη πλευρᾷ
μετατιθεμένων. ὀλκὸν δὲ οὕτω τὴν κίνησιν καὶ τιθασὸν τὴν ἕξιν
ὥστε ὑπὸ λεπτῆς μηρίνθου, τῇ κορυφῇ περιελιχθείσης, ἄγεσθαι
πρὸς τοῦ θηροκόμου, καθάπερ ἀφύκτω δεσμῷ τῷ ἐκείνου βουλή-
ματι ὀδηγούμενον.

τοῦτο φανέν τὸ ζῶον τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν ἐξέπληξε, καὶ ὄνομα
τὸ εἶδος ἐλάμβανεν, ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων τοῦ σώματος αὐτο-
σχεδίως πρὸς τοῦ δήμου καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν...

Analiza i komentar

δῶρα καὶ οὔτοι

προσῆγον

ἄλλα τε

καὶ δὴ καὶ

ζώου τινὸς εἶδος

ἀλλοκότου τε ἅμα

καὶ θαυμασίου

τὴν φύσιν,

μέγεθος μὲν

εἰς καμήλου μέτρον

ὑψούμενον

χροιὰν δὲ καὶ δορὰν
 παρδάλεως
 φολίσιν ἀνθηραῖς
 ἐστιγμένον.

προσῆγον § 231, augment § 235 i § 238; složenica glagola ἄγω, glagolske osnove s. 116

τε... τε... koordinacija rečeničnih članova sastavnim veznicima

καὶ δὴ καὶ kombinacija čestica označava prijelaz od općenitoga iskaza prema posebnome: „a napose...”

ἄλλοκότου τε... καὶ θαυμασίου koordinacija rečeničnih članova s pomoću postpozitivnoga τε i καὶ

τὴν φύσιν... μέγεθος... χροιὰν δὲ καὶ δορὰν niz akuzativa obzira, § 389: s obzirom na...

ὑφούμενον § 243; atributni particip kao dopuna imenskoj riječi § 499

μέγεθος μὲν... χροιὰν δὲ koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν i δέ u opisu obilježja

ἐστιγμένον § 291.b, atributni particip kao dopuna imenskoj riječi § 499

ἦν δὲ αὐτῷ
 τὰ μὲν ὀπίσθια
 καὶ μετὰ κενεῶνας
 χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη,
 τὰ δὲ ὠμιαῖα
 καὶ πόδες πρόσθιοι
 καὶ στέρνα
 πέρα τοῦ ἀναλόγου
 τῶν ἄλλων μελῶν
 ἐξανιστάμενα·
 λεπτός ὁ αὐχὴν
 καὶ ἐκ μεγάλου τοῦ λοιποῦ σώματος
 εἰς κύκνειον φάρυγγα
 μηκυνόμενος·

ἡ κεφαλὴ
 τὸ μὲν εἶδος
 καμηλίζουσα
 τὸ μέγεθος δὲ
 στρουθοῦ Λιβύσσης
 εἰς διπλάσιον
 ὀλίγου
 ὑπερφέρουσα
 καὶ
 ὀφθαλμοὺς ὑπογεγραμμένους
 βλοσυρῶς
 σοβοῦσα.

- ἦν** § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); ἐστὶ τινι „imati”, LSJ εἰμί III
δὲ čestica povezuje surečenicu s prethodnom kao suprotni veznik
τὰ μὲν ὀπίσθια... τὰ δὲ ὠμιαῖα koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν i δέ
χαμαιζηλά τε καὶ λεοντώδη povezivanje rečeničnih dijelova sastavnim veznicima τε i καὶ; imenski dio imenskoga predikata
ἐξανιστάμενα § 305, vremenske osnove § 311; predikatni particip kao dopuna kopulativnomu glagolu imenskoga predikata § 500; Senc ἐξανίστημι A.1.a
μηκυνόμενος § 231; predikatni particip koji se odnosi na subjekt (uz neizrečen kopulativni glagol)
τὸ μὲν εἶδος... τὸ μέγεθος δὲ koordinirani akuzativi obzira, § 389
καμηλίζουσα... ὑπερφέρουσα... σοβοῦσα sva tri predikatna participa odnose se na subjekt rečenice § 500
καμηλίζουσα § 231, § 500; glagol izveden od κάμηλος
ὀλίγου priložno, modificira priložnu oznaku εἰς διπλάσιον; LSJ ὀλίγος IV.1
ὑπερφέρουσα § 231, § 500; složenica glagola φέρω
ὑπογεγραμμένους § 291.b, § 500; složenica glagola γράφω
σοβοῦσα § 243, § 500

παρήλλακτο καὶ τὸ βάδισμα
 χερσαίου τε ζώου
 καὶ ἐνύδρου παντὸς
 ὑπεναντίως σαλευόμενον,
 τῶν σκελῶν
 οὐκ ἐναλλάξ
 ἑκατέρου
 καὶ παρὰ μέρος
 ἐπιβαίνοντος,
 ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν
 τοῖν δυοῖν
 καὶ ἅμα
 τῶν ἐν δεξιᾷ
 χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν
 τῶν εὐωνύμων
 σὺν ἑκατέρα τῇ ἐπαιωρουμένη πλευρᾷ
 μετατιθεμένων.

παρήλλακτο... μετατιθεμένων tj. hod žirafe nije kao kod bilo koje druge životinje, kopnene ili vodene, pa umjesto da svaku nogu pomiče zasebno i naizmjenično, ona istovremeno kreće naprijed s obje desne noge, a zatim s obje lijeve, tako da je jedna od dvije strane uvijek bez oslonca
παρήλλακτο složnica glagola ἀλλάσσω (at. ἀλλάττω); § 291.b
τὸ βάδισμα akuzativ obzira
χερσαίου τε... καὶ ἐνύδρου povezivanje rečeničnih članova s pomoću sastavnih veznika (τε, καί)
σαλευόμενον § 231, atributni particip § 499
οὐκ ἐναλλάξ... ἀλλ' ἰδίᾳ... koordinacija suprotstavljenih članova
παρὰ μέρος LSJ παρά C.I.9 i μέρος II.2
τῶν σκελῶν dijelni genitiv ovisan o ἑκατέρου
ἑκατέρου... ἐπιβαίνοντος genitiv apsolutni, § 504
ἐπιβαίνοντος § 231, glagolski dio genitiva apsolutnoga

καὶ ἅμα ... χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν koordinacija suprotstavljenih priloga
 τῶν ἐν δεξιᾷ sc. τῶν σκελῶν; poimeničena priložna oznaka, ujedno dio geni-
 tiva apsolutnoga ovisan o μετατιθεμένων
 ἐπαιωρουμένη § 243, atributni particip kao dopuna imenici u istome padežu
 § 499
 τῶν εὐωνύμων sc. τῶν σκελῶν; dio genitiva apsolutnoga ovisan o μετατιθε-
 μένων
 μετατιθεμένων složenica glagola τίθημι, § 305

Ὀλκὸν δὲ οὕτω
 τὴν κίνησιν
 καὶ τίθασον
 τὴν ἔξιν
 ὥστε
 ὑπὸ λεπτῆς μηρίνθου
 τῇ κορυφῇ
 περιελιχθείσης
 ἄγεσθαι
 πρὸς τοῦ θηροκόμου,
 καθάπερ
 ἀφύκτω δεσμῶ
 τῷ ἐκείνου βουλήματι
 ὀδηγούμενον.

ὀλκὸν... καὶ τίθασον sc. τὸ ζῶον
 δὲ čestica δέ ima konektivnu ulogu nizanja rečenica
 τὴν κίνησιν... τὴν ἔξιν par akuzativa obzira, § 389
 περιελιχθείσης složenica glagola ἐλίσσω; rekcija: τινι; § 296, atributni par-
 ticip kao dopuna imenici u istome padežu
 ὥστε... ἄγεσθαι veznik ὥστε otvara mjesto zavisnoj posljedichnoj rečenici (s
 pomišljenom, mogućom posljedicom) § 473; posljedica je najavljena *in*
apodosi demonstrativnim prilogom οὕτω
 ἄγεσθαι § 231, osnove s. 116

πρὸς τοῦ θηροκόμου označava vršitelja pasivne radnje, umjesto uobičajene sveze ὑπό + genitiv
καθάπερ... ὀδηγούμενον veznik *καθάπερ* uvodi zavisnu poredbenu rečenicu **ὀδηγούμενον** sc. τὸ ζῷον; § 243, predikatni particip čije se značenje odnosi na subjekt § 500

Τοῦτο φανέν τὸ ζῷον
 τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν
 ἐξέπληξε,
 καὶ ὄνομα
 τὸ εἶδος
 ἐλάμβανεν
 ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων
 τοῦ σώματος,
 αὐτοσχεδίως
 πρὸς τοῦ δήμου
 καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν

φανέν § 292; predikatni particip koji se odnosi na subjekt, § 500
τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν tj. ljude koji su promatrali povorku s darovima
ἐξέπληξε složenica glagola πλήσσω (atički πλήττω), § 267, augment § 238, glagolske osnove § 327.10
τὸ εἶδος akuzativ obzira, § 389: „prema...”
ἐλάμβανεν § 231, glagolske osnove § 321.14
τῶν ἐπικρατεστέρων poimeničeni komparativ pridjeva, u prijevodu dodajte imenicu poput „obilježje” ili „oznaka”
πρὸς τοῦ δήμου narod je promatrao povorku; kao gore, πρὸς τινος označava vršitelja pasivne radnje umjesto uobičajene sveze ὑπό τινος
κατηγορηθέν § 296; predikatni particip koji se odnosi na subjekt, § 500